

Myšlení

Když myslíme, je to naše činnost, naše aktivita. Abychom mohli myslet, musíme toho být schopni. Ta schopnost není součástí ani složkou našeho výkonu myšlení, ale jen jeho předpokladem. Není to naše schopnost, kdo myslí, ale jsme to my, kdo myslíme. O tomto předpokladu či podmínce samo myšlení neví, přesněji, když začínáme myslet, nevíme nic o předpokladech ani podmínkách myšlení. K těm předpokladům a podmínkám můžeme dospět, teprve když se ve svém myšlení vydáme určitými cestami (kdežto půjdeme-li po jiných cestách, může se stát, že k nim nedospějeme nikdy). Jinak řečeno, když myslíme, nevíme vlastně vůbec, jak to děláme (ostatně stejné to je s mnoha jinými aktivitami, někdy také proto, že už jsme dávno zapomněli, jak jsme se to naučili); dalo by se říci, že na počátku spíš nemyslíme, ale že ‚nám to myslí‘, nějak se nám vyjevují nějaké myšlenkové obsahy, představy, pocity, dojmy, vzpomínky atd., přicházejí a uplývají nějak bez našeho úsilí i přispění. Myšlení však není jen automatická činnost, jako třeba trávení nebo srdeční rytmus, ale záleží v něm hodně na cviku a učení. Takové učení zprvu zase probíhá, aniž bychom si to dost uvědomovali – prostě jen posloucháme, co lidé říkají, naučíme se tomu postupně rozumět a pak je někdy zčásti napodobujeme, ale ke skutečnému kontaktu s druhým člověkem dochází teprve tehdy, když po něm jen neopakujeme to, co on říká, ale když na to odpovídáme. A po celou tu dobu myslíme vždycky na něco a mluvíme o něčem (pokud jen nedáváme průchod svým pocitům). To znamená, že naše pozornost je velmi dlouho plně soustředěna na „to myšlené“, tj. na to, co je jakýmsi cílem naší myšlenky, našeho myšlenkového výkonu. To souvisí s tím, čemu říkáme intence a intencionalita. Myšlenka, myšlenkový akt není totiž nikdy jen tím, čím je, a také platí, že to nejdůležitější na něm není to, čím je, ale to, k čemu míří, na co je zaměřeno, k čemu je zacíleno. Proto také je poněkud směšné, když někdo říká, že myslí, a neřekne, co myslí nebo na co myslí. Proto na samo myšlení, na ten výkon, bez něhož by žádné takové zaměření na něco (jiného) nebylo možné, obvykle zapomínáme, nebo lépe: lidé na to zapomínají. Jen v evropské tradici se pevně a soustavně udržuje jeden zvláštní zvyk, totiž že se myšlení někdy, dokonce velmi často, zaměřuje ne na věci myšlené, ale na myšlení samo jako myšlenkovou aktivitu. Trochu to proniká i do obecného povědomí, ale opravdu na úrovni se to pěstovalo a pěstuje – a hlavně by se to mělo pěstovat – zejména na univerzitách. Od dob starých řeckých myslitelů víme – a každý Evropan by si to měl uvědomovat – že v myšlení je velmi snadno možné se dopouštět chyb a omylů, takže každý jen trochu o sebe dbalý Evropan by měl co možná nejlépe vědět, co to vlastně dělá, když myslí.

(Písek, 030718-1.)